

DESCOPERIRILE ARHEOLOGICE DE LA ADJUDUL VECHI ȘI SEMNIFICAȚIA LOR ISTORICĂ

ALEXANDRU ARTIMON și ANTON PARAGINA

Este unanim acceptat faptul că pentru cunoașterea trecutului istoric al unei localități o contribuție principală o aduc cercetările arheologice. Acestea au o valoare deosebită mai ales atunci când nu există izvoare scrise, iar în alte situații când izvoarele scrise sînt insuficiente în a ne forma o imagine concludentă despre istoria localității ce ne interesează.

În această privință descoperirile întimplătoare, dar mai ales cercetările arheologice sistematice, joacă un rol preponderent în cunoașterea realităților social-economice ale dezvoltării unei așezări omenești.

Pe această bază, descoperirile arheologice de la Adjudul Vechi aduc contribuții substanțiale la cunoașterea trecutului istoric al acestei localități.

Din punct de vedere geografic, Adjudul Vechi este situat pe malul drept al Siretului la circa 2 km. spre nord de orașul Adjud de astăzi și la o altitudine de 135 m¹. Această poziție geografică a oferit condiții propice dezvoltării așezărilor omenești, ceea ce explică de altfel și prezența a numeroase stațiuni descoperite cu prilejul cercetărilor de suprafață.

Cele mai vechi urme de locuire umană pe teritoriul acestei localități aparțin epocii bronzului. Cercetările arheologice întreprinse aici între anii 1960—1961 au avut ca rezultat descoperirea în marginea de est a satului Adjudul Vechi a unei așezări aparținînd fazei Ic₃ a culturii Monteoru. Cu acest prilej s-au găsit numeroase fragmente ceramice, printre care și unele decorate cu cercuri concentrice și torțile prevăzute cu butonași².

Descoperirile de aici privind epoca bronzului au fost confirmate și de cercetările arheologice întreprinse în 1979. Cu acest prilej, în cadrul secțiunii V, din sectorul 10, s-au găsit materiale arheologice din această vreme³ (fig. 1).

Existența unei așezări omenești din epoca bronzului, surprinsă în vatra satului Adjudul Vechi, a fost dovedită și de identificarea unor urme de locuire din această vreme, la circa 1,5 km. de vatra satului, la punctul „La Islaz” situat pe terasa inferioară a Siretului. Așezarea

1. Dimitrie Rotta, *Dicționar geografic, topografic și statistic al județului Putna*, Focșani, 1888; Mihail Canianu și A. Candrea, *Dicționar geografic al județului Putna*, București, 1897.
2. Marilena Florescu și Viorel Căpitanu, *Cercetări arheologice de suprafață în județul Bacău*, în *Arheologia Moldovei*, VI, București, 1969, p. 244, fig. 14/3.
3. Cercetări arheologice întreprinse de Al. Artimon și A. Paragină.

descoperirii aici și distrusă în mare parte de revărsările Siretului, aparținerea fazelor Ia și IIa ale culturii Monteoru ⁴.

În cadrul cercetărilor de suprafață întreprinse în zona Adjudului Vechi s-au găsit și fragmente ceramice aparținând civilizației carpice (sec. II—III).

Într-un punct neidentificat s-a găsit un fragment de la un vas din sec. II—III ⁵, iar în zona unde se află grădina de legume a C.A.P. Adjudul Vechi s-au găsit fragmente ceramice, printre care și un git de amforă din secolele II—III e.n. ⁶ (fig. 1).

O semnificație deosebită prezintă cercetările arheologice întreprinse la Adjudul Vechi în anii 1978—1979 și care au prilejuit descoperirea unui nivel de locuire din secolele VIII—IX ⁷. Astfel, cercetările întreprinse în sectorul 6, aflat în marginea de nord-est a satului, în punctul „La Sondă”, situat pe terasa din dreapta Siretului, au identificat un nivel de locuire din această vreme (fig. 1). În cadrul secțiunii trasată aici și orientată NNE 248°-SSV 68°, s-au descoperit în stratul de pământ de culoare cafeniu închis, mai multe fragmente ceramice care provin de la vase lucrate la roată cu turație mijlocie, avînd în compoziție nisip și microprundișuri ca degresant, fiind de culoare cărămizie și decorate cu motive formate din benzi de linii drepte și benzi de linii vălurite. Ceramica de aici își găsește analogii în descoperirile dintr-o serie de așezări din Moldova atribuită secolelor VIII—IX, cea mai apropiată dintre aceste așezări fiind aceea de la Lespezi-Homocea, situată la circa 4—5 km. de Adjudul Vechi, în stînga Siretului ⁸.

Între descoperirile întâmplătoare efectuate în vatra satului Adjudul Vechi și care prezintă interes în cunoașterea evoluției istorice a acestei localități, menționăm un engolpion din bronz cu inscripția în limba greacă „Sfîntul Gheorghe” și care datează din secolele X—XI ⁹.

Mult mai fructuoase au fost cercetările arheologice întreprinse la Adjudul Vechi începînd cu 1974 și care ne-au oferit date importante privitoare la istoria acestei localități în epoca medievală.

Printre descoperirile valoroase menționăm o locuință-bordei, distrusă în cea mai mare parte de revărsările Siretului și care datează de la începutul secolului al XIV-lea ¹⁰ (fig. 1). În urma dezvelirii resturilor acestei locuințe, în umplutura pămîntului scos de aici, s-au găsit numeroase fragmente ceramice, lucrate la o roată mai înceată, avînd în compoziție un lut de calitate inferioară, predominînd nisipul cu granulație medie și mare și cu multe pietricele. Cu acest prilej s-a putut reconstitui gura unui vas, avînd un diametru de 16 cm. și fiind lucrat din pastă cărămizie, cu buza răsfrîntă în afară și gitul scund. La partea superioară a vasului, pe umărul lui, se observă urme de decor constînd din linii

4. Marilena Florescu și Viorel Căpitanu, op. cit. p. 244—247.

5. Marilena Florescu și Viorel Căpitanu, op. cit., p. 261, fig. 35/3.

6. Materialele arheologice se află în colecția școlii din Adjudul Vechi.

7. Al. Artimon și A. Paragină, *Raport preliminar de cercetare arheologică la Adjudul Vechi*, în *Materiale și cercetări arheologice*, Oradea, 1979, p. 370.

8. Ioan Mitrea, *Cercetări arheologice privind secolele IV—XI în județul Vrancea*, în *Studii și comunicări*, I, Focșani, 1978, p. 51—52, fig. 9/4.

9. Ghenuță Coman, *Evoluția culturii materiale din Moldova de sud în lumina cercetărilor arheologice cu privire la secolele V—XIII*, în *Memoria Antiquitatis*, III, 1971, p. 499, fig. 7/11.

10. Al. Artimon, *Contribuții arheologice la istoria Adjudului sec. XIV—XVIII*, în *Carpica*, 1976, p. 237—239, fig. 3/1—5.

orizontale. Celelalte fragmente ceramice provin de la vase mari și mici, unele avînd buza ușor răsfrîntă în afară și cu o șanțuire în interior. Ceramica de acest tip își găsește analogii în descoperirile de la Suceava,¹¹ datată la începutul veacului al XIV-lea.

Mult mai numeroase sînt descoperirile arheologice de la sfîrșitul secolului al XIV-lea — secolul al XV-lea. În zona cercetată în anii 1974, 1978—1980 s-au găsit numeroase fragmente ceramice confecționate din pastă de culoare cărămizie și mai rar cenușie și care provin de la vase de diferite tipuri, lucrate la roată rapidă. Ele au apropiate analogii cu ceramica găsită la Suceava, Iași, Baia și Bacău¹².

Tot din această vreme (sec. XV) s-a descoperit un cuptor de uz casnic, distrus în mare parte de degajările de pămînt efectuate aici în vederea amenajării unui loc pentru prelucrarea asfaltului necesar construirii drumului Adjud—Podu Turcului. Cuptorul era ridicat pe un strat de pietre de riu luate, iar în interiorul lui s-au găsit numeroase fragmente ceramice ce proveneau de la vase de diferite tipuri: borcane, căni cu gura trilobată, ulcioare, castroane, pahare cu analogii în obiecte de acest tip găsite la Bacău, Iași, Suceava și dateate în secolul al XV-lea¹³.

În toate zonele cercetate s-au găsit locuințe de suprafață și adîncite în pămînt, cuptoare și gropi menajere datînd din secolele XVI—XVII (fig. 1). Materialul arheologic recuperat este format din ceramică de uz casnic, ceramică ornamentală (cahle), obiecte de fier (cuie, piroane, cuțite, scoabe etc.) și monede¹⁴. Locuințele sînt de forma rectangulară lucrate la suprafață în tehnica paiantei, ori adîncite în pămînt și la care era întrebuintat în mare măsură materialul lemnos și avînd acoperișul în două ape. Tot în această zonă s-au descoperit și cuptoare de ars oale.

Unul din aceste cuptoare a fost găsit în marginea de sud a punctului „Lutărie“. Deși acest cuptor a fost în mare parte distrus de oamenii care procurau lut de aici pentru amenajările lor gospodărești, s-au putut face unele observații cu privire la modul de construcție a lui. S-a constatat că în interiorul lui se afla un pilon central care susținea grătarul pe care erau așezate vasele. Vatra camerei de foc era puternic arsă. Fragmentele de la boltă și grătar erau prăbușite în interiorul camerei de foc. Fragmentele ceramice recuperate din cuptor proveneau de la vase lucrate din pastă fină, cărămizie, conținînd nisip în compoziție, prevăzute cu smalt brun în interior și cu dungi pictate cu humă roșie sau brună la exterior. De asemenea au mai fost descoperite și fragmente lucrate din caolin cu smalt verde-oliv la exterior și cu ornamente din linii incizate. Ceramica găsită aici datează din secolele XVI—XVII¹⁵.

Cercetările arheologice întreprinse la Adjudul Vechi în anii 1974, 1978 și 1979 au identificat un cimitir din secolele XVI—XVIII (fig. 1). Cu prilejul cercetărilor s-au dezvelit un număr de 25 morminte care

11. M. D. Matei, *Contribuții arheologice la istoria orașului Suceava*, București, 1963, p. 37, fig. 7/1.

12. Al. Artimon, op. cit., p. 241, fig. 4 — vezi notele 26—29; Al. Artimon și A. Paragină, *Materiale și cercetări arheologice*, Oradea, 1979.

13. Al. Artimon și A. Paragină, *Descoperirile de epocă feudală de la Adjudul Vechi (jud. Vrancea)*, în *Materiale și cercetări arheologice*, XIV, 1981, p. 591—597.

14. Ibidem.

15. Marilena Florescu și Viorel Căpitanu, op. cit., p. 244.

faceau parte dintr-un intins cimitir¹⁶. Din constatările efectuate a reiese că gropile mormintelor tăiau nivelul de călcare a așezării din secolele XIV—XV, fiind ușor adincite în solul viu. La mormintele cercetare s-au găsit monede ungurești, poloneze și turcești din secolele XVI—XVIII. Condițiile existente nu ne-au permis efectuarea unor ample cercetări la cimitirul descoperit în această zonă din cauza existenței unor construcții edilitar-gospodărești și a terenului plantat cu viță de vie.

Cercetarea metodică a zonei de est a satului Adjudul Vechi ne-a dovedit că vatra așezării a fost permanent distrusă de revărsarea Siretului.

Cercetările arheologice întreprinse au precizat că există o continuitate de viață umană pe aceste meleaguri și că la sfârșitul secolului al XIV-lea așezarea de aici se va transforma într-un înfloritor oraș, menționat documentar pentru prima oară la 9 aprilie 1433. Astfel, în privilegiul comercial acordat de Iliș Voievod sașilor din cele șapte scaune ale Transilvaniei la această dată, se precizează că la intrarea negustorilor sași în Moldova să se evalueze toate mărfurile lor „în orașul nostru Adjud” și să se plătească, drept vamă, de fiecare marcă patru groși. La întoarcere în Transilvania vor plăti aceeași sumă în același oraș, plus, la graniță vama pentru vitele mari ce vor exporta¹⁷.

Acest oraș este menționat ca punct de vamă și în privilegiul comercial acordat de Ștefan cel Mare liovenilor, la 3 iulie 1460, în care se arată că „cei care duc postavuri în Țara Românească, pe drumul de pe Valea Siretului, vor avea să dea, în afară de vama principală de la Suceava, și cît doi zloți de car în tîrgul Romanului, în Bacău, în Adjud și în Putna”¹⁸.

Trebuie să arătăm că acest Agiud al privilegiilor comerciale din 1433 și 1460 n-a fost pe locul orașului Adjud de astăzi. El se afla în zona actualului sat Adjudul Vechi, așa cum au demonstrat-o și cercetările arheologice întreprinse în această localitate¹⁹.

Atît din documentele scrise, cît și din cercetările arheologice reiese că vatra tîrgului era permanent surpată, la viituri, ceea ce a determinat pe tîrgoveți să părăsească vechea așezare, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea — hrisovul de întemeiere al noului tîrg poartă data de 15 februarie 1795 și a fost emis de domnul Moldovei Mihail Șuțu²⁰.

Din documentul emis la 1795 reiese că și alte considerente au determinat pe tîrgoveți să se mute și anume poziția retrasă față de artera comercială existentă acum : „văzînd strîmtorile și nealîșverîșurile lor, ce aveau la tîrgul Agiudul — aflîndu-se la loc depărtat de drumul cel mare — au fost siliți a-și căuta alt loc unde să fie de alîșverîș și întemeierea lor...”²¹.

16. Al. Artimon, op. cit., p. 239—241 ; Al. Artimon și A. Paragină, *Descoperirile de epocă feudală de la Adjudul Vechi (jud. Vrancea)*, în *Materiale și cercetări arheologice*, XIV 1981, p. 591—597.

17. M. Costăchescu, *Documente moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare*, II, p. 646—648.

18. I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*. II. București, 1913, p. 274.

19. Merită de menționat și opinia lui C.C. Giurescu, *Tîrguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea pînă la mijlocul secolului al XVI-lea*, București, 1967, p. 177, confirmată și de cercetările arheologice din anii 1974, 1978—1980.

20. Documente privitoare la istoria economică a României, *Orașe și tîrguri*, Moldova, seria A, vol. II, București 1964., p. 22—23.

21. *Ibidem*, p. 22.

Merită să menționăm faptul că în urma cercetărilor arheologice întreprinse la Adjutul Vechi s-au făcut observații interesante referitoare la evoluția și dezvoltarea social-economică a acestei așezări. În același timp trebuie să arătăm că o mare parte din vatra vechiului târg a fost distrusă de apa Siretului și acest lucru ne împiedică în a formula unele concluzii referitoare la geneza acestui oraș. În toată zona pe care am cercetat-o (vezi fig. 1) se observă existența a unor numeroase locuințe, cuptoare și gropi menajere din sec. XIV—XV și XVI distruse în mare parte de apa Siretului.

Cu toate acestea trebuie să arătăm că analiza atentă a izvoarelor scrise, dar mai ales a descoperirilor arheologice ne oferă posibilitatea să concluzionăm că Adjutul făcea parte din acea mare grupare de târguri moldovene menționate în documentele din secolul al XV-lea. Situat pe unul din drumurile comerciale intens frecventate și anume pe drumul moldovenesc sau al Siretului care se scobora dinspre nord pe valea Siretului și mergea la Galați și, mai departe, cu legătura la Chilia și Cetatea Albă, întreprindându-se spre portul Caffa, Adjutul era unul din centrele principale din această zonă. Aici circulau și produsele comerciale care veneau pe drumul Brașovului și care aveau itinerariul: Brașov—Brețcu—pasul Oituz—Tg. Trotuș—Adjud, de unde se trifurca: spre Galați — sau spre Țara Românească — spre Bacău—Roman—Suceava, Siret, sau spre Bîrlad—Vaslui—Iasi—Botoșani ²².

Și în acest oraș ca peste tot în Moldova, se schimbau produse locale și străine. Era un centru de producere și desfacere, antrenînd în zona de influență a lui, satele din jur. Ca peste tot în Moldova și în Adjud, circulau monede străine (ungurești, poloneze, turcești, olandeze) cum o dovedesc cercetările arheologice sau descoperirile întimplătoare efectuate în această localitate.

În secolele XIV—XVII, Adjutul era un centru înfloritor așa cum o arată și descoperirea unor obiecte meșteșugărești, a unor cuptoare de ars oale, a unor cahle și monede. Așezat într-o poziție cu resurse naturale deosebit de bogate, cum reiese și din pecetea orașului (cai și vite), Adjutul participa activ în această vreme la schimbul produselor agricole și animaliere. Călătorii străini care au vizitat Moldova în aceste veacuri (sec. XV—XVII) remarcă fertilitatea solului și bogăția în grîne și animale ²³.

La conducerea orașului se afla în aceste veacuri un șoltuz și 12 pîrgari, situație similară cu organizarea celorlalte târguri moldovene și conform aserțiunii unor cercetători ea este corespunzătoare cu viața orașului polon și din Transilvania ²⁴.

În documentele din anii 1580, 1590, 1601, 1631, 1632, 1686 apar șoltuzii Balaș, Stan, Iane, Lucaci, Savin, cu pîrgarii ²⁵.

22. R. Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul (secolele XIV—XVI)*, București, 1965, p. 65—66.

23. Hurmuzaki, VIII. p. 36; Istoria României, II, p. 574, nota 3.

24. D. Ciurea, *Noi contribuții privind orașele și târgurile din Moldova în secolele XIV—XIX*. în Anuarul Institutului de istorie și arheologie, Iași, VII, 1970, p. 25.

25. D. Ciurea, *Organizarea administrativă a statului feudal Moldova (sec. XIV—XVIII)*, în Anuarul Institutului de istorie și arheologie, Iași, II, 1965, p. 185; C. Giurescu, op. cit., p. 178, nota 8; Documenta romanicae historica, A. Moldova, volumul XXI (1632—1633), București. 1971, p. 227; D. Ciurea, *Organizarea.....*, op. cit., p. 157; M. Ghibănescu, *Surte și izvoade*, V. p. 329; Catalogul documentelor moldovenești din Direcția arhivelor centrale, Supliment I (1403—1700), București, 1974; p. 91 — documentul 202.

Orașul la care ne-am referit în aceste rânduri a fost și reședința unui vechi ținut moldovean căruia i-a dat numele său. Ținutul Adjudului e constatat documentar la 17 aprilie 1522, așa cum reiese de pe un uric de la Ștefăniță Vodă ²⁶.

Deși cercetările arheologice întreprinse la Adjutul Vechi n-au avut o amploare deosebită, datorită și faptului că vatra veche a așezării a fost distrusă de revărsările Siretului, totuși prin descoperirile efectuate, s-au adus noi dovezi privitoare la cultura materială și spirituală a celor ce au locuit aceste meleaguri, din cele mai vechi timpuri și pînă în secolul al XVIII-lea.

LES DÉCOUVERTES ARCHÉOLOGIQUES D'ADJUD ET LEUR SIGNIFICATION HISTORIQUE

R é s u m é

L'article présente quelques résultats des recherches archéologiques faites dans l'ancienne résidence de la régioné Adjud. Parmi les découvertes les plus importantes on mentionne les vestiges de l'époque du bronze II—III e notre ère VIII—XIe et XIV—XVIIIe siècles.

À la fin de l'article liant les découvertes archéologiques et les sources écrites, les auteurs montrent l'importance politique et particulièrement économique d'Adjud au Moyen — âge. —

26. Documente privind istoria României, A, Moldova, veacul XVI, vol. I, p. 197.

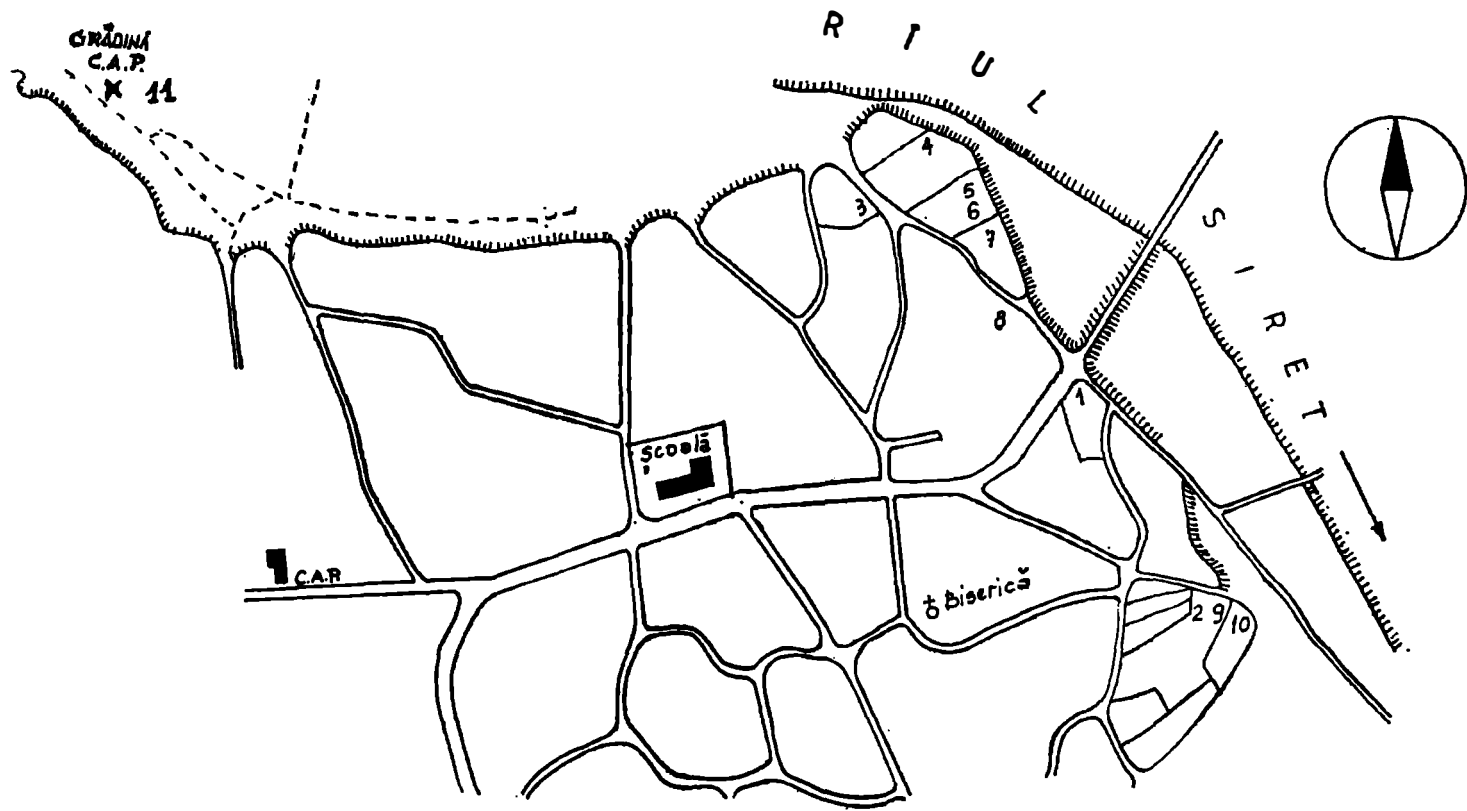

Fig. 1. — Planul cu localizarea descoperirilor arheologice de la Adjudul Vechi.
 1. Cercetări efectuate în sectorul 1 (Materiale arheologice din secolele XVII—XVIII). 2. Cercetări efectuate în sectorul 2 (Materiale arheologice din secolele XIV—XVII; Cimitir din sec. XVI—XVIII). 3. Cercetări efectuate în sectorul 3 (Materiale arheologice din secolele XVI—XVII). 4. Cercetări efectuate în sectorul 4 (Locuință-bordel din sec. XIV). 5. Cercetări efectuate în sectorul 5 (Groapă menajeră din sec. XV). 6. Cercetări efectuate în 1978 și 1980 (Materiale arheologice din secolele VIII—IX, XIV—XVII). 7. Cercetări efectuate în 1979 (Materiale arheologice din sec. VIII—IX și XIV—XVII). 8. Cercetări efectuate în 1979 (Materiale arheologice din sec. XVII—XVIII). 9. Cercetări efectuate în 1979 (Materiale arheologice din sec. XIV—XVII, XVI—XVIII). 10. Cercetări efectuate în 1980 (Materiale arheologice din epoca bronzului sec. XV—XVIII). 11. Perigheze arheologice și săpături sistematice din 1960—1961. Materiale arheologice din epoca bronzului și din secolele II—III e.n.